

DIN ISTORIA MUZEOGRAFIEI ROMÂNEȘTI

ALEXANDRU ȘTEFULESCU

VICTORIA POPOVICI

Alexandru Ștefulescu a văzut lumina zilei în pitorescul Tg. Jiu, în anul 1854. Se trăgea dintr-o familie modestă. A urmat școala primară și școala normală de învățători din acest oraș, iar mai tîrziu a obținut titlul de institutor la București. Al Ștefulescu s-a format în climatul științific și atmosfera patriotică a acestui tînăr bogat în fapte și personalități istorice. A fost un învățător destoinic, cu pregătire temeinică și cu tact pedagogic. A funcționat la o școală primară din Tg. Jiu și mai tîrziu a fost numit revizor școlar al județului Gorj, funcție pe care a depinut-o pînă la moarte. Prin stăruința lui, s-au construit din bugetul jud. Gorj, 37 localuri noi de școală. În timpul răscoalei țărănești din 1907, Ștefulescu a apărât cu tact și la timp pe învățătorii invinați de participare la răscoala.

Iată cum l-a caracterizat Nicolae Iorga:

« Fost un institutor intelligent și energetic. Are și el voința moșneanului gorjean și puterea lui. Va fi fost și un bun vorbitor, ca oltean ce era! »

Era un om ciudat — cum doar printre cei de departe, în tinuturi rurale și rustice, îi mai află. Voia să stie ce zice în « piele de cerb » din sâculătele cu documente ale moșnenilor. Erau multe în slavoneste »... ». S-a inițiat în limba latină și limba greacă; a învățat singur paleoslavia, ducindu-se să ia consultații chiar de la marele slavist Jireček la Viena, a învățat sanscrita. Avind o bază de cunoștințe serioasă, Ștefulescu s-a aruncat cu patimă asupra comorilor istorice care-i stăteau înainte.

« Pe urma străduinței lui și a ciudatului pribegie polon Rola Pieckarski, și ajutați și de profesorul Iuliu Moisil, Gorjul singur între toate județele țării își are Muzeul — șiut ori neștiut de cîrmăurile ce trec »¹. Una din cele mai importante și mai frumoase realizări « a harnicului și modestului muncitor în ale diplomaticei vechi muntele »² și a colaboratorilor săi de la Tg. Jiu a fost Muzeul regional al Gorjului, primul muzeu de provincie pe atunci. Muzeul Gorjului a fost înființat în toamna anului 1894, membrii fondatori fiind: Al. Ștefulescu, Iuliu Moisil, inginerul Aurel Diaconovici și pictorul Rola Pieckarski.

Prin stăruința lui Diaconovici s-au pus la dispoziția muzeografilor două mari camere la parterul localului Prefecturii. S-a constituit un comitet astfel alcătuit: director Al. Ștefulescu, secretar Iuliu Moisil, casier A. Diaconovici și custode V. Rola Pieckarski. S-a redactat un act de fundație, scris caligrafic de Pieckarski și depus în muzeu. Muzeul a fost sprijinit de dr. C. Istrate, Gr. Manu, L. Mrazec, Spiru C. Haret, și C. Munteanu-Murgoci.

În actul de fundație, citim printre altele: « Pentru a cunoaște îndeaproape măretele urme strămoșești, pentru a trăi în mai strînsă legătură cu ele, pentru a arăta că suntem vredniții urmășilor ai unor așa vestiști străbuni și, iardși, pentru ca aceste urme să nu rămână răsleite și uitate pe toată fața și în toate unghiuile județului nostru întemeiatu-să acest muzeu în care vor găsi, toți cărora le este scump neamul românesc, trecutul istoric, etnografic, flora, fauna, precum și pe cît va fi posibil, trecutul preistoric al Gorjului ». Și mai departe: ... « Atînd nădejde neclintită în sporul rodnic al năzuințelor noastre închind făptuirea Muzeului Gorjului sfîntelor umbre ale strămoșilor noștri, care cu sabia în mintă au scris în cartea vieții drepturile țării călate în picioare de vrăjmaș în vremi de grijă și de mare cumpănd »³.

Fondatorii au colecționat material din toate unghiuile ținutului, iar Ștefulescu conducea cu pasiune și pricepere aceste acțiuni.

Trebue să mentionăm și latura practică aplicativă ce-și impuneau de la început fondatorii muzeului. « Aici, spuneau ei, unde am găsit nemuridate urme ale înaintașilor, aici trebuie să studiem arta românească fărănească, să o facem să renasced la viață și să o aplicăm ».

¹ N. Iorga: *Oameni care au fost*. Vîlenii de Munte, « Fundația pentru literatură și artă », vol. I, 1911, p. 416—419.
² Op. cit., vol. I, Rola Pieckarski, p. 359.

³ Ibidem, vol. I, p. 418.

⁴ Iuliu Moisil: *Muzeul Gorjului. Note și amintiri*, « Arhivele Olteniei », 1926, an V, p. 9—19.

Colecțiile muzeului, ajunse destul de numeroase, au fost grupate în următoarele secții:

1. Secția de preistorie și arheologie. Abundau piese de ceramică din diferite epoci adunate de la Polovragi, Baia de Fier, cujite și săgeți de cremene din paleolitic, ciocane de piatră din neolic, multe găsite în dealul de lingă Cârbești, tegule cu siglele C. IV C (Cohors IV Cypris) de deosebite forme și mărimi, de la castrul roman de lingă Bumbești, zeități romane cioplite în piatră, lâmpă romane și figuri, diverse obiecte de pămînt ars, aduse tot de la castrul de lingă Bumbești și multe alte obiecte romane și dacice. Unele din aceste obiecte romane au fost colectate de geologul I. Popescu-Voitești.

2. Secția de istorie cuprindea peste 2.000 de hrisoave vechi (din sec. XV—XIX) pe hirtie și piele de ciută (pergament). Cel mai vechi document al colecției datează din anul 1466, din timpul lui Radu Vodă cel Frumos.

In muzeu se mai găseau manuscrise și pomelnice vechi, cărți domnești și diferite alte acte vechi în limba română și paleoslavă, ca și o scrisoare originală a lui T. Vladimirescu, din 1820.

3. Secția numismatică — cu numeroase monede de aur, argint și aramă, dacice, romane și grecești.

4. Secția de obiecte religioase cu icoane, pomelnice, sfesnice, cruci de lemn.

5. Secția de artă populară cu costume naționale, obiecte sculptate, sau crestate de lemn precum și ceramică veche și actuală tărânească. Muzeul deținea o frumoasă colecție de ouă încondeiate.

6. Secția de științe naturale cuprindea colecții de insecte, plante, roci, trunchiuri de arbori petrificați, fosile, crani, măsele de mastodonți (studiate ulterior de geologul Sava Athanasiu).

7. Secția de arte grafice cuprindea cărți și ziară tipărite la Tg. Jiu.

8. Biblioteca cu cărți și reviste vechi și noi, cumpărate și găsite în podurile caselor.

Ştefulescu a dăruit originalele vechi din colecția sa, monede dace și romane, fotografii de pe monumentele vechi, iar profesorii Moisil, Piekarski și Diaconovici au dăruit alte colecții de științe naturale. Mai apoi s-au adăugat și produse de ceramică în stil vechi, de la școala de ceramică din Tg. Jiu.

În temeiotorii acestui muzeu au pus pe frontispiciul lui, frumoasa maximă indiană « Siddhis sădhi satam-astu » — « izbindă fie celor buni în întreprinderile lor » — urmată apoi de maxima greacă: « cunoaște-te pe tine însuți ».

Muzeul a atrăs atenția și admirarea unor personalități de seamă din țară și din străinătate ca: Nicolae Iorga, Al. Vlahuță, D. Onciu, N. Densusianu, dr. E. de Martonne din Franța, profesor la Universitatea din Rennes, căruia apreciere este consemnată în cartea de onoare a muzeului: « Le Musée, la riche collection de publications qui y est jointe m'ont laissé dans l'admiration pour l'activité intellectuelle des habitants de Tg. Jiu ».

Iar Dimitrie Onciu, la 4 august 1901, scria: « Cind în fiecare județ se va cultiva iubirea pentru trecutul țării și al neamului ca în capitala Gorjului, atunci numai, vom avea școale de adeverat patriotism ».

Grație credinței poporului — că cine pierde actele de moșie pierde și moșia —, s-au păstrat în Gorj, acestătinut de moșneni, mii de acte, care, deși neînțelese de ei, totuși n-au fost înstrăinăte și au fost transmise o dată cu moșia, din neam în neam.

Al. Ștefulescu și-a depus toată stăruința pentru a îndupla pe moșneni să dea pentru Muzeul Gorjului pretioasele lor urice.

Așa se explică bogăția de documente originale a Muzeului Gorjului.

Nici un județ din Tara Românească nu are lucrări istorice pe măsura celor scrise și publicate de Al. Ștefulescu. Orașul, județul, mănăstirile vechi, satele dispărute, toate au fost studiate în evoluția lor istorică utilizând nu numai bogatul material de documente originale din Muzeul Gorjului, ci și cele de la Academie și Arhivele Statului cu referință la Gorj.

A fost o muncă titanică de cercetare, descifrare, de traducere și de interpretare a bogatului material adunat. Al. Ștefulescu a publicat o serie de studii în revista « Jiu », frumos ilustrate de Rola Piekarski, care i-a fost un bun sfătuitor, informator și ajutător în studiile istorice asupra Gorjului.

Rodul acestor strădaniai de ani s-a valorificat mai cu seamă, intr-o serie de lucrări de mare interes documentar, ca « Tismana », ed. I, 1896; ed. II, 1903; « Încercări asupra istoriei Tîrgu-Jiului » (1889), « Gorjul istoric și pitoresc », « Istoria Tîrgu-Jiului » (1906), monografie despre schiturile Crasna, Lainici, Polovragi, Strîmba și Golești, satul Călești, Documente slavo-române relative la Gorj (1908).

Cu toate acestea, contemporanii nu l-au prețuit după cuviință, iar după moartea sa preatimpurie, în plină putere de muncă, în 1910, l-au dat uitării. Muzeul întemeiat de el i-a purtat doar un timp numele. Învățătorii din Tg. Jiu și din Gorj i-au ridicat un bust în fața școlii în care a funcționat.

În orașul Tg. Jiu, nici o instituție și nici o stradă nu poartă numele istoricului pasionat Al. Ștefulescu.

Tot ce a mai rămas din muzeul lui, în urma devastărilor săvîrsite de ocupanți în timpul celor două războaie mondiale, a intrat în patrimoniul nouului muzeu județean din Tg. Jiu.